

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

• Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

2001 с.
Тохсунньу
16
күнэ
оптуорунньук
№ 5 (8848)

ДЬОКУУСКАЙГА - «БЭЧЭЭТ КҮННЭРЭ»

Тохсунньу 12-13 күннэригэр Дьокуускайга бэчээт үлэһиттэрин чыэстэһин ытыгылыһа. Бу сыл ахсын буолар түгэн быйыл сана үйэрэ үктэнэригинэн, киһи аймах олох сайдыытын сана кэрдиһигэр - информация үйэтигэр - тахсыбытынан ураты суолталаах буолла. Итини сэргэ быйыл ахсынньыга республика Президентин быыбара буолуохтааҕа араас таһымнаах көрсүһүүлэргэ, кэпсэтиилэргэ бири дьонун суолталаах хайыскаланна.

кэчкэ чэпчэтиллэри сүтэрбэт туһугар туруоруулары сааламмыта бэлэтиэнэ. Ил Түмэн аллараа Палататын урукку председателэ А.П.Илларионов аатынан бириэмийэни кырдыаҕас журналист М.И.Слепцовка (биһиги хаһыаппыт урукку редактора) туттардылар.

ПРАВИТЕЛЬСТВОҔА

Сарсынньыгар, тохсунньу 13 күнүгэр, правительство председателэ В.М.Власов, киһи солбуйааччыта Е.С.Васильева республика улуустар хаһыаттарын редактордарын кытта көрсөн киэн кэпсэти буолан ааста. Василий Михайлович бэчээт үлэһиттэригэр правительство үлэтин туһунан сиһилии кэпсэтэ. Киһи хаһыат тыла-өһө саамай сүрүн ис хоһоонунан кырдыгы тиэрди, бэчээти араас политическай кириилэргэ ким эрэ туһатыгар инструмент быһымытынан туһанар буолуу диэн тоһоҕолоон бэлэтиэтэ. Кэчкэ хаһыаттарга Президент, правительствонун олоҕо суох хорутааһын, араас сураҕы садыгы тарҕатыы общество тутуруктаах буолуутугар, үлэ-хамнас тэрээһинигэр улахан охсуулары оҕоролор диэтэ.

Сорох улуустарга баһылыктар быбардарын кэинэ ханнык да төрүөтэ суох редактордары ууратыларга, бэйэ дьонунан солбуйууга холонуулар баалларын бэчээт департаментин директора Ф.И.Петряков бэйэтин дакылаатыгар адынна. Онуоха правительство председателэ дьаһалталаар уонна редакциялар сыһыаннара сокуонунан, учредительнай дуоһаанынан быһаарыллаллар, хас быбар ахсын редактордары уларытыы кайда да сатамат, бу кэпсэтигэ да туруо суохтаах диэтэ.

Маны таһынан журналистар хамнастарын үрдэтэр, кинилэр пенсияларын, социальнай чэпчэтиллэри туһунан санаа атастаһыгыта буолла. Редакциялары кадрдарынан хаачыһыгыта үөскээбит кыһалгалары быһаарарга, бастаан, хамнас сиэрдээх буолара, иккинчии, СГУ-га журналистскай салааны бүтэрбит ыччаттар анааһын быһыгытынан улуустар редакцияларыгар үлэли тахсалларын ситиһэр эрэйиллэр. Манна республика салалтата тыа сиригэр бэчээтин өйүүрүн биллэрдэ.

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ТЕАТРАГА

Эбиэттэн киһэ П.А.Ойуунускай аатынан академическай театрга бэчээт күнүн үөрүүдээх чааһыгар бэчээт ветераннара, куораттар, улуустар хаһыаттарын үлэһиттэрэ муһунулар. Саха Республикатын Президентэ М.Е.Николаев бэчээт үлэһиттэрин эбэрдэлээн туран сана үйэрэ, сана тыһыынча кэрдиискэ информация оруола мунутуурдук үрдэбитинэн журналистар ураты ирдэбиллээх, эппитинистээх буолуу эрэйиллэрин, көгүл тыл айар-гутар кыаһын толору туһанан общество сайдыытыгар хас биридии гражданин кыттарын хаачыһыгыта о.д. туһунан бэлэтиэтэ. Президент «2000 үтүө дьыалаларга», «Оҕо саас уонна оҕо спордун сылыгар» граннары туттарда. «Саха сирэ», «Республика буттүүнэ» улахан хаһыаттары сэргэ ити наһарадалар Мэҥэ-Хаҥалас «Эркээйи», Горнай «Үлэ күүһэ», Уус-Алдан «Мүрү саһарыата» хаһыаттарыгар туттарылыннылар.

Журналистар Союзтарын республикатааҕы бырабылланнаатын Председателэ О.Г.Сидоров профессиональнай бириэмийэлэри туттарда. Республика бастын хаһыатынан 2000 сыл түмүгүнэн «Эдэр саас» хаһыат ааттанна. Маны таһынан бириэмийэлэр номинацияларга кыайылаахтар билиэтэннилэр. Сцена маастардара бырааһынныгынан эбэрдэлэтиллэр, ырыа-үнкүү ырыгыччы ааста.

В.КАСЬЯНОВ

2000 СЫЛ УОН БАСТЫН СПОРТСМЕН ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭРЭ

Прокопьев Вася, 1№-дээх НПОО, дуобакка СР, РФ чемпиона, кадеттар ортолоругар аан дойдуга 7-с миэстэ. Тренерэ Леонтьев И.Р.

Слепцов Гая, олимпийскай резервэ училищета, көгүл тустууга «Азия оҕолоро» норуоттар икки ардыларынааҕы ооньууларга II миэстэ. Хапсаҕайдаһан тустууга СР чемпиона. Тренер Гоголев А.А.

Сысолятин Дима, Партизан орто оскуолата, бокска СР чемп., РФ күрэхтэһиитин финалиһа, РФ зонатааҕы күрэхтэһиитин боруонса медалиһа. Тренер Васильев В.В.

Новгородов Сеня, 1№-дээх НПОС, көгүл тустууга СР чемпиоһа, РФ күрэхтэһиитин финалиһа, РФ зонатааҕы күрэхтэһиитин призера. Тренер Гоголев А.А.

Игнатьев Сеня, НПОО, көгүл тустууга СР чемп., РФ күрэхтэһиитин финалиһа. Тренер Обутов И.А.

Макаров Володя, Намнааҕы гимназия, саахымакка СР чемпиоһа, РФ күрэхтэһиитин финалиһа. Тренер Алексеев Н.И.

Попов Женя, 1№-дээх НПОО, көгүл тустууга СР чемпиоһа, РФ күрэхтэһиитин финалиһа. Тренер Гоголев А.А.

Колесов Дима, 1 Хомустаах орто оск., «Азия оҕолоро» норуоттар икки ардыларынааҕы ооньууларга национальнай ыстандыларга хамаанданан II-с призера. Тренер Ушницкай А.П.

Охлопков Олег, Хамаҕатта орто оск., дуобакка СР улахан дьоннор ортолоругар I лигаҕа II-с миэстэ. Тренер Егорова Р.Н.

Матвеев Никол, Нам 2 №-дээх орто оск. бокска ыччаттар ортолоругар СР II-с призера. Тренер Матвеев Н.Н.

2000 СЫЛ УЛУУС УОН БАСТЫН СПОРТСМЕННАРА

Семен Чердонов, көгүл тустууга уонна хапсаҕайга спорт маастара, көгүл тустууга ССРС үтүөлээх тренера Д.П.Коркин бириһинигэр бүтүн Россиятааҕы турнир кыайылааҕа. Тр. П.Юмшанов.

Гаврил Слепцов, көгүл тустууга маастарга кандидат. Е.Хабаров бириһинигэр бүтүн Россиятааҕы турнир боруонса медалиһа. «Азия оҕолоро» норуоттар икки ардыларынааҕы ооньууларга II-с призера. Тр. А.Гоголев.

Виринея Кутукова, саахымакка маастарга кандидат. СР норуоттарын II-с спортивной ооньууларыгар саахымакка дьахталларга үрүн көмүс медалист.

Василий Кутуков, бокска спорт маастара. СР бокска чемпионатын II-с призера.

Николай Константинов, национальнай көрүниэргэ спорт маастара. СР норуоттарын II-с спортивной ооньууларыгар мас тардыһыгыгар II-с миэстэ.

Афанасий Дьячковскай, гиревой спортка маастарга кандидат. СР норуоттарын II-с спортивной ооньууларыгар гиревой спортка үрүн көмүс призера.

Петр Новгородов, СР норуоттарын II-с спортивной ооньууларыгар хары баттаһыгыгар боруонса медалист.

Петр Наумов, уһунта сүүрүүгэ СР спордун маастара, СР ветеранарын күрэхтэһиилэрин призера. 2300 километрдаах сүүрүү кыттылааҕа.

Валерий Егоров, остуол тенниһигэр Дьокуускай куорат ветеранарын чемпионатыгар II-с миэстэ.

Николай Сысолятин, мас тардыһыгыгар СР спордун маастара, мас тардыһыгыгар «Мас Мэхээлэ» турнирын кыайылааҕа.

Үгэс буолбут Президент Ороһоостотоогу елкага быйыл Оҕо аймах уонна оҕо спордун сылын түмүктээтэ. Дьокуускай к. ынырыллыбыт туйгун оҕолор тохсунньу 4-10 күннэригэр элбэх туһалааҕы, сонуну билэн-көрөн, дуоһуйа сыһыанан, баһаам кэһии тутуурдаах дьилэригэр төһүннүлэр.

Биһиги улууспутуттан 23 оҕо кытынна, салайааччынан үөрэх управлениетын методист-инспектора А. Р. Попова сырытта. Үөрэх министрствотын саҥа балаһыанньатынан, хайаан даһаны хас биридии оскуолаттан буолбакка, үөрэх хайыскаларынан анал квота түһэриллэн ситиһиллэммит оҕолор талыллыбыттар. Ол курдук олимпиадаҕа, спортка, экологияга, технической үлэҕэ ситиһилээхтэр, лидердэр, музыкальнай коллективтар («Хатынчаана», «Мичээр») бастын кытааччылары улуустан елкаҕа барбыттар. Социальнай харысхал өттүнэн эмиэ көрүллэр. Группа «Хоту» профилакторийга түспүт.

Нэдиэлэ устата оҕолор күн анара байэлэрин хайыскаларынан арахан үөрөннүлэр, онтон эбиэт кэппиттэн араас элбэх тэрээһиннэргэ сылдьан сыһыаннылар.

Тохсунньу 4 күнүгэр I республикатааҕы оҕолор научнай-техническэй айымньыларын фестивалы-быстапкага үөрүүдээхтик аһылдыгыгар сырыттылар.

Ыал экономикаҕа

ХАЙЫСХАТА — ӨЙӨБҮЛ

Анастасия Егоровна Павлова 1974 сыллаахха I Хомустаах орто оскуолатын бүтэрбитэ, совхозка ыанньыксыттаабыта, Казаннааҕы тыа хаһаайыстыбатын институтун 1983 сыллааҕы выпускнидита. Таатта улууһугар үлэлээбитэ. 1996 сылтан Саха Республикатын Тыа хаһаайыстыбатыгар уонна соҕуотуоскаҕа министрствотын Ыал экономика-тын Киинни кылаабынай специализация, кредити үллэригэ, грант бириэмийэлэри олохтоонунга республиканскай Правительствонун комиссия чилиэнэ. Мантан аллара кинини кытары кэпсэтинни бэчээттибит.

— Анастасия Егоровна, бириэмийэлэри ыал экономикатын өйөөһүгүсэ дьиги министрствотун туох үлэни кытар былааннаагыт.

— Кэлин икки-үс сылга бириэмийэлэр ыалы өйөөһүгүсэ болҕомто күүскэ ууруллар. Бэйэм бааһынай хаһаайыстыбалар үлэлэрин сүрүннээн кэллим, онон бу хайыскаҕа программалар, балаһыанньалар, конкурстар, көмөлөр оҕоһулууларыгар, бырайыактарга быһаччы үлэлэстим. 1996 сылтан бааһынайдарга көмө оҕоһулуубатах буоллаҕына, 1999 сылга республика бааһынайдары өйөөһүгүсэ туста строка кириэн, льготнай кредиттэһин оҕоһуллар. Холобура, 1999 сылга 50 мөлүгүн, 2000 сылга эмиэ 50 мөлүгүн солкуобай, оттон быйылгы 2001 сылга кооперативтары итиннэ бааһынайдары өйөөһүгүсэ 100 мөлүгүн солкуобай бюджетка көрүлүннэ. Онон быйылгы көрүлүүбүт харчыга билигин балаһыанньата, бырайыактара оҕоһулла сымдыллар, сөбүлэһиннэри барыахтаах, ол кэинэ комиссия көрүүтүнэн быһаччы улуустарга тийиэргэ. Маны таһынан 2000 сылга I мөлүгүн солкуобай суумалаах бородууксуйаны оҕорбут республика 10 улахан бааһынайдарыгар бириэмийэ 100 тыһыынча солкуобайдаах Президент грана (биримийэтэ) конкурс түмүгүнэн бэриллэн турар. Быйыл эмиэ конкурс биллэрилиннэ, тохсунньу 20 күнүттэн олунуу 20 күнүгэр диэри болдохтоон, докумуон тутууга барыаҕа. Балаһыанньа быһыгытынан 1,5 мөлүгүн солкуобай суумалаах бородууксуйаны оҕорон таһаарыт бааһынайдар кыттыахтара уонна конкурс түмүгүнэн 20 грант, бириэмийэ 150 тыһыынча солкуобайдаах кыайылаахтарга аһаҕа.

Бириэмийэлэр ыаллары өйөөһүгүсэ 2000 сылга республика үрдүнэн 244 мөлүгүн солкуобай кредитинэн бэриллиннэ, ону таһынан 220 мөлүгүн солкуобай түргэнник ситэр салааны сайыннарыгыта бэриллиннэ. Быйылгы сылга бюджетка ыал экономикатын сайыннарыгыта 309 мөлүгүн солкуобай көрүлүннэ. Онон салгыы бириэмийэлэр ыалы өйөөһүгүсэ хайыска барар. Ол өйдөнөр. Билигин урукку курдук, улахан совхозтар, колхозтар суохтар, чааһынай бас билии норуот

НАМТАН - ПРЕЗИДЕНТ ЕЛКАТЫГАР

Сарсынньыгыгар Дьокуускай 23 №-дээх оскуолатыгар доҕордоһуу киз-һэттигэр сыһыаннылар. Тохсунньу 6 күнүгэр Опера уонна балет театрыгар «Лебединое озеро» балеты көрдүлэр.

Тохсунньу 7 күнүгэр Оҕо дыбарыаһыгар республика бары улуустарыттан кэлбит 708 оҕо мустаннар Президент Ороһоостотоогу елка-тыгар кытыһылар. Манна Президент үөрэх, спорт, оҕо хамсааһынын бастыннарыгар аһаҕа республика стипендиятын 20 оҕо туттарда, ол иһигэр Нам улууһуттан Хатыг Ары орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччигэ Евстафьев Алеша бу чыскэ тигистэ. Елкаҕа кыттыбыт оҕолор бары компьютер бэлэх ылылар.

Тохсунньу 8 күнүгэр оҕолор «Эллэй Боотур» муус дыбарыаһыгар сырыттылар, онтон сарсынньыгар республика салайар ведомстволарыгар ыалдыттаатылар. Ол курдук сир реформатыгар уонна ресурсаларыгар комитеттар сымдыаннар председател И. О. Пахомов кытта көрсүстүлэр, бу комитет үлэтин кытта бөлүстүлэр.

Л.НОВГОРОВОДА

хаһаайыстыбатын бары салааларыгар сүрүн оруолу ылар.

— *Эһиги улууска туох сымалаах-соруктаах кэл сымдаабыт.*

— Биһиги «Туймаада» ФАПК бэрэстэбиитэлэниэн М. Е. Меняков-тын кэлбит соруктат бири — ыал экономикатыгар 1999-2000 сылларга бэриллбит өйөөһүгүсэ бириэмийэлээн дьонно тиэрди, туһанытын анализтан көрүү, салгыы хайыскалары миэстэтигэр быһаарыы курдук боппуруостар. Нам, Арбын, Түбэ, Хатырык, Кыһыл Дэрэбинэ, Модут нэһиликтэригэр сырыттыбыт. Салгыы атын нэһиликтэри хабар былааннаахпыт. Бу сымдыыбыт түмүгэ инники өттүгэр Президент, Правительство ыал экономикатын сайыннарыгыта таһаар дьаһалларыгар сүрүн хайыскаларынан буолуохтара дии саныыбын.

— *Кэиники сыларга Президентскай тирэх бааһынай хаһаайыстыбалары тэрийиш үөдүйдэ, бу бааһынайдары араары курдук буолбатах дуо.*

— Маннык хабааннаах боппуруостар элбэхтик кириэллэр. Мин араары курдук көрбөспүн. Үчүгэй үлэлээх, улахан хаһаайыстыбалар салгыы өйөөһүгүсэ ылаахтаахтар. Республикаҕа барыта 81 тирэх хаһаайыстыбалартан эһиги улуускутугар 8 баар. Үлэлэрэ сыл түмүгүнэн анализтанар, мөлхөх үлэлээхтэр базавойтан Президент дьаһалынан тахсаллар, үчүгэйдэр конкурс бэрэ-эдэтинэн кириэллэр. Кинилэргэ кэчкэ льготалар бааллар, ол курдук 7 сылга диэри лизинг техникатын төлөбүрүн болдоһун уһатыы, быһагы Уп министрствотунан льготалаах кредити ылыы, сир нолуогар чэпчэти курдуктар. Онон нэһилиэнньэ ыһыгар сирдээх.

— *Дьэ, уонна тымсыкэр, Анастасия Егоровна, төрөбүт улууһу дьонугар-сэргэтигэр сака цуммат үйэҕэ туҕа баарынан этэй.*

— Үлэлээх уонна дьарыктаах буолууну, бэйэ кыагар-күүһүгэр эрэниини, уонна чөл ологу туһунан, табахха, арыгыга үлүһүбэккэ, хаһаайыстыба тэринэн, онтон дохуот ылан, дэлэй астаах-үөллээх дьон буолалларыгар баҕарабын.

— *Кэпсэмин иһин баһыгыба.*
Кэпсэтинни
В. СЫРОМЯТНИКОВ суруйда

НИКОЛАЙ СОЛОМОВ: ПОЛИТИК, СЕНАТОР, СПИКЕР

Улуу французскай сырда-тааччы Жан-Жак Руссо бэлиэтээбит: «Законодательная былаас — государство сүрүбэ». Бу кырдыктаах формуланы халбага суох ту-туһан, Федерация субъектин законодательная былааһын үрдүкү органыгар бөдөн са-лайааччы, опыттаах политик, күүстээх личность салайаах-таах. Бу хаачыстыбалар бары-лара Саха Республикатын Го-сударственной Мунһааһын (Ил Түмэн) Бэрэстэбиитэллэ-рин Палататын Председате-лигэр — Николай Иванович Соломовка бааллар.

Кини айыллаттан айдары-ылаах салайааччы — мындыр аналитик, чаарыхай араатар, уустук быһаарылыр ылар-тан уонна олорго эппиэтинэ-ни сүгэртэн куттамат.

Н. И. Соломов 12 сыл ком-сомолга, ол иһигэр 6 сыл Саха сириг комсомолун обкомун 1 секретарынан үлэлээбитэ, ББСЛКС КК чилиэнэ этэ, он-тон партийнай органнарга ты-нааһыннаахтык, үрдүк эппи-этинэстээхтик — бастаан Уус-Майа райкомун 1 секре-тарынан, онтон ССКП Дьоку-ускайдаагы горкомун 1 секре-тарынан үлэлээбитэ, партия Саха сиригээҕи обкомун бю-ротун чилиэнэ этэ.

Николай Иванович Соло-мов үлэтир кэмигэр Саха сириг олоһор улахан улары-ылар, тосту өвүллүлээх со-бытиелар промышленность, транспорт, сибээс, республи-ка культурнай эйгэтэ дохсун сайдыыларынан доһууола-ламмыттар. Баларга барыла-рыгар Н. И. Соломов тус бэйэ-тин биллэр-көстөр кылаата баар.

Н. И. Соломов 13 сыл хаһа-айыстыбаннай үлэнэн дья-рыктанмыта, Депутатскай-даагы хайаны байытар комби-нат директорун солбуйааччынан, «Востоктех-монтаж» холбоһук генераль-най директорун бастакы сол-буйааччынан үлэлээбитэ. Бу бөдөн предпрятиеларга ха-һаайыстыбаннай салайааччы ситэн сыаналамат опытын ылбыта.

1995 сылга Н. И. Соломов Абый улуунун дьаһалтатын баһылыгынан быһбардаммы-та. Рынок сыһаннаһыла-рыгар кирири усулуобуйаты-гар улууһу көдүүстээхтик салайбыта. Эппиэттээх үлэни чизээтээхтик толорбута, чэ-чэкиэтэ суох оскуоланы аас-пыта.

1998 сыл тохсунньутугар СР Государственной Мунһа-аһын (Ил Түмэн) Бэрэстэби-тэллэрин Палататын Предсе-дательинэн талыллар диэри Н. И. Соломов былаас бэрэ-стэбиитэллээх органнарын үлэтигэр улахан опыты мун-һууммута. Магаданскай уоба-лас Ягоднинскай оройуон-наагы народнай депутаттар-ын Сэбиэтин исполкомун председателин солбуйааччы-нан үлэлээбитэ, араас таһым-нарга депутаттанан элбэхтик быһбардаммыта, ол иһигэр Саха АССР Үрдүкү Сэбиэти-гэр депутаттанан үс төгүл, СР Государственной Мунһааһын (Ил Түмэн) народнай депу-татынан икки ыгырыкка та-лыллыбыта.

Кини барытыгар принци-пальной уонна чизинэй. Кини тыла төрөөбүт респу-бликатыгар да, Федерация Сэ-биэтин сенатордарыгар, Гос-дума депутаттарыгар, Прези-дент аппаратын үлэһиттэригэр, Российской Федерация министрэригэр

да аппаратытаттаах, ыйааһын-наах. Кини Федерация Сэби-этин Хотугу уонна аҕыйах ах-сааннаах норуоттар дьыала-ларыгар Комитетыгар, улахан суолталаах сокуонга бырай-ыактарын сөбүлэһиннэрэр элбэх ахсааннаах комиссия-ларга, Россия законодатель-рин Союһугар актыыбынай-дык үлэтир.

Н. И. Соломов правитель-ственной таһымга Хотугу сир сайдыытын программа-тын ырытан огорого уонна ылынарга улахан кыһамны-тын уурда, ити программага Хотугу муора суолун чөлүгэр түһэри, тизийэр-таһар үлэлэ-ри кэмигэр хааччыһы, аҕы-ах ахсааннаах норуоттар со-циальной-экономической сайдыылары («Российской Федерация арктической зо-натын туһунан», «Уһук Хоту-гу оройуоннартан уонна онно тэҥнэһиллибит сирдэртэн ба-рааччы граждандарга олорор дьизэ субсидиялар тустары-нан» уо. д. а. РФ Сокуоннара).

Федеративнай сыһанна-һылары сайыннары уонна тупсарыы позицияларыгар бигэтик турар государствен-ника олохтоодумсуйуу уон-на сепаратизм өйдөбүлүгэ адьас сыһыана суохтар. 1999 с. бас ыйыгар Россия Прези-дентин кытта көрсүүһүгэ Фе-дерация киинин уонна суб-ъектары икки ардыларыгар түһэрсиллибит Федератив-най дуогабар эргэрбитин уон-на элбэх позицияларга толо-руллубатын, хаттаан ырытан огорууну ирдиирин ээртэн толлон турбатар. Эссэ кини Сэбиллэниилээх Күүстэри ре-формалааһын боппуруостар-ын көтөхпүтэ уонна чопчу этиилэри киллэрбитэ, дойду обороналар дьовурун бөөргөтүүгэ киини, Оборона министрствотын кытта үлэ-ни регионнар эмиз ытыахта-ахтар. Итинник хамсааһын Россияга саҕаланна.

Быыбардары ытытыга саҥа российскай законода-тельство ылыллыан лаппа иннинэ Н. И. Соломов Феде-рация Сэбиэтигэр сууттам-мыт дьоннор быыбарга кыт-таллара сатаммытын, депу-такка кандидаттар дохуоттарын туһунан декла-рацияны биэриилэрин итинэ-нэ быыбар иннинээҕи хампа-анһаны үбүлээһини бэрээ-дэктир туһунан этиилэри киллэрбитэ. Кини элбэх эти-илэрэ ылыныллыбыттар уон-на билигин туттуллаллар.

Егор Семенович Строев — РФ Федеральной Мунһааһын Федерация Сэбиэтин Предсе-датель Н. Соломов элбэхтик приемнаата уонна кини чопчу туруорсар боппуруостар-ын быһаарыыга көмөлөстө, чуолаан республиканы феде-ральной бюджеттан үбүлээ-һиннэ.

Н. И. Соломов быһаччы кыттытынан Российскай Федерация кэккэ регионна-рын кытта биригэ үлэлээһин туһунан сөбүлэһиллэр түһэр-силленилэр.

Николай Иванович Соло-мов республика уонна дойду общественной итинэне поли-тической олоһун эргийэр ки-инигэр сылдыар, кини кыах-таах, эрчимнээх, дьомго су-лууспалыырга бэлэм.

А. БОРИСОВА,
Саха Республикатын
Государственной Мунһа-аһын (Ил Түмэн)
Бэрэстэбиитэллэрин
Палататын
пресс-секретара

Чугдаарар чуорааннар

СЫЛ БАСТЫН УРУОГА

1999-2000 сс. үөрэх тэрилтэ-лэригэр педагогической мааста-рыстыба сылын биллэрлибитэ. Бу сылы түмүктүүргэ би-ниги оскуолабытыгар араас өрүттээх методической үлэлэр ытытылынылар. Ол курдук, ах-сынны 1-3 күннэригэр «Сыл ба-стын уруога» диэн конкурс тэ-рилиннэ. Манна методической холбоһуктар аайыттан алта учу-тал кытынна.

Кинилэр маннайгы күн бэй-элэрин концепцияларын көмүскээтилэр, ханнык хайыс-ханан үлэлиллэрин кэпсээти-лэр, көрдөрдүлэр. Иккис, үһүс күн концепцияларыгар тирэҕи-рэн аһаҕас уроктары ытты-лар. Түмүгэр, хас биридии учу-тал идэтин үрдэтигэр, үөрэх хаачыстыбатын тупсарыыга анал былаан огостон, үлэли-хамсыы сылдыалларын билисти-бит.

Концепцияны көмүскүүргэ бастын педагогической концеп-ция кыайылааһын математика

ка учуутала Евстафьева А.С. ааттанна. Кини алтыс кылааска геометрия факультативыгар пропедевтика курсун ытара биһирэнна.

Иккис кылаас учуутала Дья-конова П.П. сыл бастын уруогун хаһаайынынан буолла. Кини ма-тематика уруогар Л.Петерсон программатынан оҕолор дьову-дарын сайыннарыыга, учуутал быһыытынан үрдүк маастарыс-тыбата, педагогической культу-рата үрдүк сыанабылы ыллылар. Маны таһынан хас биридии кыт-тааччы анал номинация кыайы-ылааһын таһыста. Ордук исто-рия эдэр, кэскиллээх учуутала Софронов Е.М. сэнээриини ылла. Кини оҕолор олохтообут «Гуманист учуутал» номинаци-яларын кыайылааһынан аат-танна. Маны таһынан нуучча тылын учуутала Лукина Л.Н. бэ-һис кылаастарга саҥа теманы быһаарыыга чинчийэр үлэ ны-маларын туттуута, математика учуутала Маркова Г.П. хатыла-

аһын уруогар дифференциро-ваннай тэрийиитэ, үлэ учуутала Иванов С.С. Стручков Ф.С. автор-скай программатын бэһис кыла-аска проектной методууна үлэ-тэ интэриэһи тартылар. Учуу-таллар саҥа ньымалары туһанан, системалаахтык үлэ-лиилэрин дакаастаатылар.

Быйылгы үөрэх дьылыгар былаанаммыт «Сыл бастын учуутала» конкурс хас да түһүмэтинэн кыһыны быһа ытытыллан үөрэх дьыла бүтүүтэ түмүктэниэхтээх.

Директоры үөрэх чааһыгар солбуйааччы Баишева Н.Н. ара-ас өрүттээх методической үлэ-лэри ыттар. Конкурс учуутал-лар билиилэрин-көрүүлэрин, сатабылларын үрдэтэллэригэр олус туһалаах.

А.Е.СИВЦЕВА,
Ботуң орто оскуолатын
методической холбоһугун
салайааччыта

Ы Ч Ч А Т, БАЙЫАННАЙ ҮӨРЭБИ БАҢЫЛАА!

Ситии-хотуу аттестатын ылан баран, эн ула-хан суолталаах уонна эппиэттээх хардыыны оҕоруохтааххын: ким булуохха, ханнык идэни талыахха диэни быһаарыахтааххын.

Өскөтө эн үөрэхтээх, эргичи өттүнэн сайды-ылаах, үрдүк үөрэхтээх булуоххун баҕардаххы-на, эссе эн романтик уонна айанныыры, төрөөбүт уонна улааппыт сиргин, Ийэ дойдугун таптыыр итинэнэ киини көмүскүүргэ олоххун аһыыр бу-оллаххына, үрдүкү байыаннай үөрэх заведение-тыгар кири.

Российскай Федерация Сэбиллэниилээх Күүстэригэр офицердары 55 үрдүкү байыаннай үөрэх заведениелара, ол иһигэр 36 байыаннай ин-ституттар, 11 байыаннай университеттар уонна 8 байыаннай академиялар бэлэмнииллэр.

Бастакы офицерскай дуоһунастарга байыан-най кадрдары бэлэмнээһини сүрүннээн байыан-най институттар хааччыаллар, эдэр офицердар инникитин үрдүкү дуоһунастарга таһаарыллар кэскиллээхтэр. Институттар армияга уонна флок-

ка наадалаах 250 араас идэлэргэ үрдүкү байыан-най аналлаах үөрэхтээх дипломированнай специ-алистары — офицердары бэлэмнээн таһаараллар.

Байыаннай университеттар уонна байыаннай академиялар элбэх таһымнаах байыаннай үөрэх заведениеларынан буолаллар. Кинилэр бастакы офицерскай дуоһунастарга офицердары бэлэмни-иллэрин таһынан эйэлээх уонна байыаннай кэмгэ бөдөн байыаннай коллективтары салайыыга, са-риилэри бары өттүнэн хааччыыыга үрдүкү бай-ыаннай үөрэхтээх — үрдүк квалификациялаах специалистары —салайар байыаннай кадрдары иитэн таһаараллар. Байыаннай академиялар Сэ-биллэниилээх Күүстэр көрүннэрин сүрүннүүр үөрэтэр-методической уонна научнай кииннэри-нэн буолаллар, байыаннай университеттар — анал-лаах сэрииллэрэ.

Бары үрдүкү байыаннай үөрэх заведениела-рыгар, сорох байыаннай академиялартан урагы-ларга, гражданскай ыччаттан курсаннар ылылал-лар.

ҮРДҮКҮ БАЙЫАННАЙ ҮӨРЭХХЭ ЫЛЫ УСУЛУОБУЙАТА

Үрдүкү байыаннай аналлаах үөрэхтээх офицердары бэлэм-нээһин программатынан үөрэти-гэ 16-тан 22-гэр дылы саастаах гражданскай ыччат, ону тэнэ офицерскай званията суох ба-йыаннай сулууспалаахтар, байы-аннай сулууспаны барбыт граж-даннар 24 саастарыгар дылы ылылаллар, уопсай орто (толо-ру) эбэтэр орто профессиональ-най үөрэхтээх булуохтаахтар.

Байыаннай үөрэх заведе-ниягар кириэн баҕалаах граж-данскай ыччат үөрэххэ кири-эхтээх сылларын муус устар 20 күнүгэр дылы олорор сирдэри-нэн улуустаагы (оройуонаагы) байыаннай комиссариатка сай-абылыанна биэрэллэр.

ҮӨРЭХХЭ КИРИИГЭ ЧЭПЧЭТИИЛЭР (ЛЬГОТА-ЛАР)

Профессиональной талан ылыны бары атын ирдэбиллэри-гэр сөп түбөһөр усулуобуйага уопсай үөрэтинэн бэлэмнэни-тин бэрэбиэркэлээбэккэ эрэ ылылаллар:

— орто оскуоланы кыһыл көмүс (үрүг көмүс) медалынан бүтэрбиттэр, үөрэх учреждени-етын эбэтэр орто профессио-нальной үөрэби туйгунунан бүтэрбит дипломаахтар итинэ-нэ үрдүк үөрэх заведениетыгар кирири бары атын ирдэбиллэри-гэр эппиэттээхчилэр ВУЗ на-чалыныгы быһаарытынан сүрүн предметкэ бири экзаме-ны туттараллар. 5 (биэс) сыана-ны ыллахтарына, эбии экзаме-нары туттарыттан босхолонол-лор.

— тулаайахтар эбэтэр төрөспүттэригэр көрүүтэ-ис-

тиитэ суох хаалбыттартан кан-дидаттар профессиональной та-лан ылыыга олоһуран, байыан-най училищеларга конкурса суох ылыллыахтарын сөп.

— гражданскай ВУЗ-тар ба-астакы эбэтэр хас да курстарын бүтэрбиттэр, идэлэринэн байы-аннай училище профильтар сөп түбөһөччүлэр итинэнэ профес-сиональнай талан ылыны атын ирдэбиллэригэр эппиэттээхчи-лэр бэсиэдэлэһини кэнниттэн уопсай үөрэх предметтэригэр билиилэрэ бэрэбиэркэлэммэккэ эрэ үрдүкү байыаннай учили-щегэ ылыллыахтарын сөп.

— Суворовскай уонна Нахи-мовскай байыаннай училищелар выпускниктара байыаннай учи-лищегэ кирииллэригэр уопсай үөрэхтээһин предметтэригэр кирири экзаменнары туттарба-тар.

— экзаменационной сессия түмүгүнэн агардас туйгун сыа-налаах, ону тэнэ биридиилээн дьисциплиинэлэри үөрэтиигэ, научнай үлэү уһулуччу сити-һиилээх курсаннарга харчынан акылааттара 50 бырыһыан, туй-гун уонна үчүгэй сыаналаахтар-га 25 бырыһыан үрдүүр. Иккис уонна кэнники курстарга туй-гуну үөрэнэр курсаннарга эк-заменнары уонна зачеттары болдьох иннинэ туттараллара көнүлүннэн сөп.

— РФ туттулла сылдыар за-конодательствотыгар сөп түбэ-һиннэрэн, 1-кы курсу бүтэрдэх-хэ уонна 18 сааһы туоллаахха, курсаннар байыаннай сулууспа-ны бары туһунан контрактка илии баттыыллар, ол аата үөрэх кэмин устатыгар уонна учили-

щени бүтэри кэнниттэн 5 сыл армияга сулууспалыырга эбээ-һинэстэнэллэр. Итинэн салгыы офицер баҕатынан контракт уочартаах 5 сылга салгыы түһэрсиллэн сөп.

— контрактка илии баттаабыт курсаннарга үрдэтиллибит хам-нас төлөнөр (01.05.99 с. туругунан 400-тэн 600 солк. дылы) уонна 2 ыйдаах акылаатынан бири кэм-нээх пособие бириллэр.

— законодательствога сөп түбөһиннэрэн, курсаннар хар-чынан, таһаһынан, аһылыгынан уонна олорор дьизэн хааччыла-лаллар. Бастакы уонна иккис курс курсаннара хаһаарымалар-га, үһүс уонна кэнники курстар курсаннара уопсай дьизэлэргэ олороллор, үрдүкү курстар көр-гэннээх курсаннара куоратка олороллоро көнүлүннэр.

— биридиилээн былаанынан ситиһиилээхтик дьарыктанар курсаннарга үөрэх болдьоһун бири сыл кыгылаты уонна дип-ломнай бырайыактары (үлэлэ-ри) болдьох иннинэ көмүскээһин көнүлүннэр.

РФ ОМ ВУЗтарыгар граж-данскай ыччаты ылыны быраабы-лаларын туһунан ордук сиһилии олорор сиргитинэн байыаннай комиссариаттан билиэххитин сөп.

Нам улууһун байыаннай ко-миссариата үрдүкү байыаннай үөрэх заведениеларыгар кири-игэ кандидаттары талыыны сал-гыы ыттар.

А. ЕРШОВ,
подполковник,
Нам улууһун байыаннай
комиссара

ПОПЕЧИТЕЛЬНОСТЬ И ССҮРЭХТЭН ТАХСЫАХТААХ

Кэлигги кэмнэргэ ыччаты, оҕону иитиигэ, үөрэтиигэ кэккэ ыарахаттар үөскээтилэр. Конституция ирдэбилин быһытынан хас биридди төрөппүт өрөтүн иитэр, кини туһугар эппиэттэни сүгэр эбээһинэстээх. Хомойуох иһин, үгүс дьон өйүгэр-санаатыгар барытыгар оскуола эппиэттиэхтээх дьон сыһаа эдэбүл инэн хаалбыт. Ол хас биридди ыал өрөтүн туһугар оскуола үлэһиттэрэ эрэ сүүрүөхтээхтэрин-көтүөхтээхтэрин курдук. Толорута суох ыаллар ахсааннара элби турар, үлэтэ суох буолуу проблемата сыгырхайда, сорох политической салайааччылар сиэрэ суох быһыылар буоллуннар, видеокиналлар уонна популярнай музыка куһаҥан уобарастаах геройдары турурууда сатыыллар дьон Саха Республикатын үөрэҕиригэ министр Евгений Михайлова саамай сөпкө бэлиэтээн турар. Итини утары охсуһар үлэни оскуола соротуон кыайбат.

Иккис соругунан үөрэхтээһин хаачыстыбатын үрдэтти буолар. Москва к. экономика үрдүкү оскуолатын үөрэҕири политикатын киинин директора Татьяна Клячко сөпкө суруйан турар: «Но даже по косвенным признакам - таким, например, как, растущая безработица среди дипломированных специалистов - можно судить о неэффективной работе системы образования. Однако это вовсе не означает, что некоторые направления подготовки необходимо в ближайшее время «свернуть». Надо тщательно проанализировать, в каких именно областях у нас избыток специалистов, а в каких - острый дефицит» эбэтэр «Парадоксальная ситуация складывается также с экономистами и юристами, об «излишках» которых не кричат разве что ленивые. В то же время потребность в хороших, квалифицированных экономистах и юристах остается прежнему высокой. Так что кричать следует о перепроизводстве плохих, халтурно и наспех обученных специалистов в этой сфере» дьон («Попечительство и образование», Дьокуускай, 2000 с.). Оттон үөрэх хаачыстыбата учууталлар, преподавателлэр үлэлиир таһымнарыттан, мастарыстыбаларыттан быһаччы тутулукааһын туһунан эмиэ ол кинигэ баар республика үөрэҕиригэ министр Евгений Михайлова этиитигэр суруллубут. Тоҕо диэтэргит кини хайдах үлэлиирэ, олоҕун тэринэргэ оҕо эрдэҕинэ туохха уонна хайдах үөрэммиттэн тутулукааһын. Үөрэх процеһыгар оҕо туох интэриэстээбэ, кыһалдалааҕа барыта учуоттаныахтаах.

Ити өттүгэр үлэ-хамнас барар эрэри, бэрт сэдэх ситиһиллээхпит. Өскөтүн 1998-1999 үөрэх сылыгар үөрэх программаларын талыһа үөрэнээччилэр 9 % кыттыбыт буоллахтарына, ааспыт сылга ити көрдөрүү икки эрэ бырыһыан эбиллибит. **Үөрэнээччилэр уонна төрөппүттэр толорбут анкеталарын ылан чинчийэн көрдөхкө, хас биридди бэһис үөрэнээччи үөрэх санаа программаларынан үөрэһин баҕарар.** Кылгастык эттэххэ, оҕо, төрөппүт интэриэстэрэ учуоттанар буоллахтарына эрэ, үөрэх хаачыстыбата

үрдүү сөп. Итиниэхэ төһүү күүс быһытынан оскуола аайы тэриллэр попечительскэй сэбиэттэри сыаналыырбыт наада. Попечительскэй сэбиэт ороһа, үлэтэ-хамнаа хайдах буолуохтааҕын туһунан кэпсэти Дьокуускайга сана дьыл тохсунньу 6 күнүгэр таһыста. Манна Саха республикатын попечителлэрин I Форума буолан ааста. Биһиги делегациябытын улус дьаһалтатын баһылыга Альберт Дьяконов салайда.

I. «ЭН ПОПЕЧИТЕЛЬ БУОЛЛУН ДУО?»

Сарсыарда «Оскуолалар попечительскэй сэбиэттэрэ - соруктар, методика уонна үлэ көрүннэрэ. Попечительскэй сэбиэттэрин үлэлэрин экономическэй-правовой усулуобуйалар» уонна «Саха Республикагыгар попечителлэр хамсааһынар сайдыытын кэскиллэрэ» дьон секциялар үлэлээтилэр. Бастакы секцияны СР үөрэҕиригэ министр Евгений Михайлова салайан ытта. Аан тыл РФ уопсай үөрэҕиригэ уонна идэлээх буолууга министрствотун управлениетын начальнигар Владимир Баццинга бэрилиннэ. Күн бүгүн Россия правительствота дойдуга биер сомоҕо үөрэхтээһин ситимин үөскэтэ сатыыр. Ол иһин дакылааччыт эппит тыла барыта Россия ити интэриэһигэр тирэҕирэр. Биһиги демократическай олоххо дьулуһабыт диитбит уонна үлэ-хамнаа эппиэттэни барытын государствога сэлээннэн баран сылдьабыт. Дьыалабыт, олохпун ол иһин тутсубат. Чаччы даҕаны, **оскуоланы тоҕо чиновник салайахтааһын?** Оскуола салайааччыта киниэхэ бас бэринэн ситэрэр директор быһытынан үлэлиир ирдэнэр. Сотору кэмнин оборона министрствотун байыаннай суох кини кэлэн салайыа. Оччоҕуна армияны үбүлээһин, сайыннары боппуруостарыгар общественной контуруол күүһүрүүх тустаах. Оскуола эмиэ биер оннук буолуохтаах. Государство туһугар буолбакка, дьон туһугар үөрэҕири ситимэ тэриллэр. **Оскуола аайы Сэбиэттэр тэрилиннэр да государство үлэтэ аччыр диир санаа олох төрдө суох.** Тоҕо диэтэргит, дьон уонна государство интэриэстэрэ тус-туһунан буолааччылар. Тьа сири уонна куорат интэриэстэрэ эмиэ тустуһунан. Онон, оскуолалары барытын тэҥник салайар сатамат, онуоха олохтоох нэһилиэнньэ интэриэһэ хайаатар да учуоттаныахтаах уонна хайа оҕону хайдах иитэри тоҕо судаарыстыба быһаарыахтааҕын дьон сирдээх ыйыты үөскүүр. Онон, Попечительскэй Сэбиэттэр тэрилиннэрэ дьон багытыгар эппиэттир диир кини. (салгытын кэлэр нүөмэргэ ааһыҥ)

II. УНПҮТ-АСПЫТ ХАЙДАҒЫ?

Бу проблемалары Дьокуускай куорат муньаһын урукку депутата Анна Шагдарова таарыйда. Кини 30 №-дээх оскуола үлэтин туһунан кэпсээн бүтөн эрдэҕинэ онно төлөбүрдэри ким хомуйарый диэбитинэн Евгений Михай-

лова боппуруостааччы буолла. Араас бэлэхтэри атыылаһыа уонна капиталнай өрөмүөнү ытытыга үбү төрөппүттэр комитеттара хомуйар эбит. Оскуола аайы төрөппүттэртэн, оҕолортон хас-хас төлөбүр тутуллубутун учуоттуур ыарахан. Оскуола ис-тас өттүн кырааскалаһыҥна, штоталары сардардыга, компьютернай техникага араас кумааһыны атыылаһыга, бэл диэтэр, уу турбатын тардыга балайда үп-харчы барар. Үөһэ ахтыбыт кинигэбэр Москва к. олохтооҕо Александр Адамовскай суруйарынан, хас биридди оскуола үбүн-аһын 30% дьонтон ылар. Төһө үбү-харчыны хомуйбуттары үгүстэр отчуоттуу да барбаттар, тоҕо диэтэргит, нолуок төлүүртэн куттаналлар. Үбү-харчыны оскуола попечительскэй Сэбиэтэ хомуйаарына сокуоннайынан аабыллар. Чурапчы улуһун Хайахсыт нэһилиэгэр оҕо саадын тутууга дьон 40 тыһ. солк. киллэрбиттэр, оттон детсад үлэһиттэрэ 30 тыһ. солк. хамнастарын туран бирэбиттэрин олохтоох дьаһалта баһылыга Иван Филиппов иһитиннэрдэ. Үөрэҕири министр Евгений Михайлова иһитиннэригинэн, республика оскуолаларыгар анаан 15 мөл. солк. мизбэл атыылаһылыбыт, онуоха «Якутуголь» ГУП күүс-көмө буолбут. Итини таһынан секцияга тылы эттилэр Дьокуускай к. 25 №-дээх орто оскуолатын Попечительскэй Сэбиэтин председателэ Петр Машицкий, Мэнэ-Хаҥалас улуһун дьаһалтатын баһылыга Георгий Артемьев, Дьокуускай к. 2 №-дээх оскуолатын директора Светлана Стручкова, СР үөрэх үчүрүктэригэр Попечительскэй Сэбиэттэрин Ассоциациятын председатели солбуйааччы, «Стройкон» тэрилтэ директора Иван Полешкин, Ил Түмэн депутата Александр Ким-Кимэн уонна Анатолий Гольдман.

III. «КУЛЬТУРАТА, ДУХУОБУНАА СУОХ БУОЛУУ СААМАЙ КУТТАЛЛААХ»

Попечителлэр хамсааһынары хаамытын, сайдыытын концепциятын уонна «Саха республикагыгар попечительскэй үлэ» туһунан сокуон боппуруостара, сүүн хайысхалара эбиэттэн киниэ пленарнай муньахха көрүлүннүлэр.

Попечительство биһиги республикабытыгар сонун буолбатах. Күн бүгүн биһиги улуустарытыгар урут уруккуттан ити үтүө дьыаланан дьарыктанар дьонно бааллар. Холобура, сыл аайы Ньурбага өрүс пордун үлэһиттэрэ Убайаан орто оскуолатыгар үөрэнэр, кыаммат ыаллар 15-20 оҕолорун үлэҕэ ылан хамнастыллар эбит. Оҕолор үлэлээн 800 солк. тийэ хамнаһы аахсаллар. Итинник үлэни ыһыттарга хайы-үйэ 20 сылын туолбут. Кинилэр үлэлэригэр ситиһилэрин салайар органнар улуустарынан быһаччы тарҕатар эбээһинэстээхтэр. Ил Түмэн депутата Александр Ким-Кимэн иһитиннэригинэн, Мохсоҕоллоохтооҕу детдом суотугар «Алмазэргиэн-банк» директора бэйэтин ыйдааҕы хамнаһыттан 200 тыһ. солк. ыһытты. **Бүгүн биһиги үөрэҕири ситимин үбүлээ-**

тэхпитинэ сарсын дойдубут дохуота элбириин туһунан дьоммутугар сөптөөх өй-санаа киирэн ээрэтитэн биһиги бары үөрүүх тустаахпыт. Бу үтүө саралааһыны Россия үөрэҕиригэ министрствота уонна биһиги республикабыт салалтата, чуолаан Президент Михаил Николаев өйүллэриттэн кини үөрэ саныыр. Маньаха Россия салалтатын көрүүлэрин РФ үөрэҕиригэ министрствотун управлениетын начальнига Владимир Баццин маньык этэн турар. Кырдык даҕаны, дойдуга гражданнырын быһытынан биһиги сана буһан-ситэн эрбит. **Дойдубут туһугар үлэлиэххэй дьон өй-санаа сана олоххо дьэ үөскээн эрэр. Биһиги бүгүнгү үлэбинэн-хамнаспытынан бэйэбит национальнай идеятын олоххо киллэрбит.** Үлэлиир, таптыыр тэрилтэбит туһугар дьон японеттар күн ахсын 1-2 чаас босхо үлэлиллэрин туһунан СР айылҕа харыстабылыгар министр Василий Алексеев сэлэргээтэ. Үлэ культуурата итинник буоларын туһунан оҕолорго анаан Попечительскэй Сэбиэттэр араас үлэни ытытахтаахтар дьон суруйа олороммун толкуйдаатым.

Муньахха сүүн болҕомтону Саха Республикатын Президент Михаил Николаев этиитэ тарта. 20 үйэ аан дойдуга барыта атомнай тоҕута тэптериилэр сибидиэтэлинэн буолла. Үүнэн эрэр сана үйэ информационнай «эстиинэн» түмүктэниэр диер кини. Ким информацияны эрдэттэн билбит ол кыайылаах буолуоҕа. Америка долларын үөһэ тахсыта-түһүүтэ дойдубут олоҕор сүрдээрин сабыдыаллыыр. Ол иһин доллар курса түһэн эрэрин эрдэ билбит кини кимнээҕэр урут бэлэмнэнэн туҕа да сүүйтэримин сөп. Оннук кытаанах тэҥимнээх үйэ үрдүк духуобунастаах, үөрэхтээх эрэ дьон үлэли-хамсыы олохторун сөп диер Президент. Бүгүн орто үөрэх кинини ааҕарга уонна суруйарга эрэ үөрэтэр. Биһиги барыбыт иннибитигэр үөрэҕирини өссө үрдүк таһымга таһаары соруга турар. Алмаастытын, маспытын переработкалыахтаахпыт. Онуоха барытыгар сана таһымнаах үлэһиттэр наадалар. Үрдүк культуралаах уонна чэҕизин-чэбдик эттээх хамнаах дьону иити туспа стратегическай сорок быһытынан турар.

IV. ҮЛЭ ҮТҮӨ ТҮМҮГҮНЭН СЫАНАЛАНАР

Үлэ-хамнас государствога анаан буолбакка, кини сайдарын туһугар ытыллыахтаах. Оскуола үлэтэ оҕо туһугар тэриллиэхтээх. Оҕо билитэ хаачыстыбалаах буоларын туһугар оскуола үлэтигэр общественнай контуруол олохторо ирдэнэр. Биер оннук үлэни төрөппүттэр комитеттара толорон кэллилэр. Ол эрэри баҕардаарына оскуола директора төрөппүттэр комитеттары буойан кэбиһин эмиэ сөп. Онон, Попечительскэй Сэбиэт тэрийэн, онно үптээх-астаах дьону киллэрдэххэ эрэ общественнай контуруолу күүһүрдүөххэ сөп. Үөһэ ахтыбыт кинигэбэр Александр Адамовскай маньык суруйар: «Эврикская схема попечительства предполагает следующие действия:

1. Администрация школы составляет полную образовательную программу школы и рассчитывает ее бюджет.
2. Администрация школы и попечительский совет проводят согласование образовательной программы и бюджета этой программы.
3. Попечительский совет ведет переговоры с учредителем школы и по поводу школьного бюджета.
4. После переговоров с учредителем и определении разницы бюджета попечителем и бюджета учредителя для школы общее школьное собрание решает, что принять или урезать программу или найти средства, чтобы покрыть дефицит школьного бюджета. И это единственная правовая основа для оплаты дополнительных образовательных услуг» дьон. Көрөрүт курдук, Попечительскэй Сэбиэт балачча кини боломуочуйаах, үлэтэ-хамнаа да оччо. «Саха Республикагыгар попечительскэй үлэ туһунан» сокуон барылын 5 баһын 13 ыстатытын 1 пуунугар салайар дьонго, олоҕо истэринэн оскуолалар директордарыгар анаан маньык суруллубут. Попечительскэй үлэни толорууга гражданныр уонна юридическай сирэйдэр бырааттары кэспит салайааччылар сокуон быһытынан эппиэттэни сүгэллэр. Онон, сокуон ылыннааһына үлэһит дьоммутугар күүс-көмө буолуоҕа диэхпин баҕарамын.

Демократия усулуобуйатыгар сайдыы уон сылыгар республика быһаста суох үөрэхтээһинин тиһигэр маньык үчүгэй өрүттээх хабааттылар бэлиэтэнилэр. Үөрэхтээһини сайыннары агардас республика эрэ дьыалата, буолбатах, Федерация бүтүүнүн дьыалата. Сорох-сорок боппуруостарга Кремль уонна регионнар интэриэстэрэ сөп түбэспэт буолуула ханан баҕарар баар. Билигин Россия Федерация салалтата улахан болҕомтону дойдуга иһинэн биер сомоҕо үөрэхтээһин тиһигин чөлүгэр түһэригэ, уопсай быраабылатын олохтоһуҥна уурар. Ол иһин РФ үөрэҕиригэ министрствотун управлениетын начальнига Владимир Баццин державнай о.э. бүтүүн Россия интэриэһинэн салайтарар санаалаах. Оттон биһиги республикабыт ыггар үлэтэ-хамнаа Россия интэриэһин утарбат, төттөрүтүн, кини субъекта буоларын быһытынан өссө бөөрөгүтүөх тустаах. Онон, муударай дьон тылыта киирсэннэр уопсай санааҕа кэлиэхтэрэ дьон баҕа санаалаахпын.

Дойдум дьон, үлэһитигэр кытаатыҥ! Оҕолорбут билилэрин хаачыстыбата өссө төгүл сайдарын туһугар күүскүтүн түмэн, санаабытын холбоон, харыгытын ньышпарынан айымнылаахтык үлэлээн дьон Айбыт Танара алдаатаҕа буоллун! Онуоха биһиэхэ сөптөөх төрүт баар-СР попечителлэрин ассоциациятын стипендиатынан Намнаагы педучилище директора Василий Иванов ааттанна. Ээрэрдэ!

Кирилл ЧЕРЕПАНОВ

УХУРЭЭ ПЫЛААР

Күн-күбэй ийэбитин, эбээбитин, хос эбээбитин Герой ийэ **ГЕРМОГЕНОВА Екатерина Михайловна**ны 75 сааскын туолбуккунан итинтик-истинник эбэрдалибит. Баҕарабыт уһун үйэни, кытаанах доруобуйаны.

Эбэрдэни кытта оҕолорун, сиэннэриг, хос сиэнниг, кийииттэрин, күтүөттэрин

Коллектив Намского педагогического училища поздравляет своего руководителя **ИВАНОВА Василия Петровича**, заслуженного учителя РФ, почетного гражданина Намского улуса с назначением стипендии Ассоциации почётных советчиков учреждений образования Республики Саха (Якутия)! Желаем крепкого здоровья, семейного счастья, больших успехов и творческого вклада в деле образования молодежи республики.

Убаастыыр күндү бырааптыын, убайытын Партизан бөһүөлүгүн олохтоодун **ЖИРКОВ Владимир Павлович**ны XXI-с үйгөтөн XXI-с үйгө үктэнэн, тохсунньу тоһуттар тымныгыгар 55-с сааскын туолбуккунан бары аймахтарын үөрэнкөтөн туран эбэрдалибит!

Эйиэхэ баҕарабыт саха алмаһынын кытаанах доруобуйаны, үлэ-көмүсүгү үтүмэн ситиһилэри, дьиз-кэргэнгэр, оҕолорго сиэнгэр байылыат ологу, үлэ-үөрэххэ ситиһилэри. Айар талаангар өссө да урдук ситиһилэри.

Якутскийтан Малышевтар, Намтан Жирковтар

Бииргэ үлэлиир, убаастыыр дьүөгэбитин Партизан детсадын музыкага итээччитин **ЗАХАРОВА Марфа Прокопьевна**ны XXI үйгө бастакынан «Саха Республикатын үөрэтин туйгуна» бочуоттаах аат иҕэриллибитинэн истинник эбэрдалибит!

Биһиги коллективтыгыгар үтүө суобастаахтык, бары билигин-көрүүгүн, сатабылтын, сыраһын биэрэн туран кэнчэри ыччаты кэрэ-үтүөбү уһуйууга үлэлээбиккин үрдүктүк сыаналыбыт.

Инникитин айымньылаах үлэ-көмүсүгү өссө үрдүк ситиһилэри, сир үрдүгү баар бары кэрэни, сырдыгы, дьолу-соргуну баҕарабыт.

Кэргэниг, оҕолорун, сиэнни итин тапталларыгар угуттанан, аймах-билэ дьонун ытыктабылынан араҥаччыланан уһун үйэлэн, доруобай буол дьон алгыбыт.

Партизан детсадын коллектива

Күн күбэй күндү ийэбитин, эбээбитин, сэрри, үлэ ветераны Ленинград куорат блокадатын кытты-ылааһын, Нам улуһун Ытык киһитин **ЯДРИХИНСКАЯ Татьяна Кондратьевна**ны 80 сааскын туолар үөрүүлээх күнүнэн ис сүрэхпиттэн эбэрдалибит!

Эн амарах майгылаах, уһун сүрэхтин сылааһынан биһиги олохпутун араҥаччылыгынан, олоххо дьулуургунаан, мэлдьи түбүктээх олонор турбат үлэ-көмүсүгү биһиэхэ холбоор буола-ыһын, эйигинэн кизэн туттабыт, эйиэхэ сүгүрүйүбүт. Биһиги туспутугар кыһамнык, көмөг, олох кизэн аартыгар эрэллээхтик үктэнэрбитин иһин махталбытын тиэрдэбит. Өссө даҕаны ыччат дьонун тапталларынан угуттанан үөрэ-көтө уһун үйэлэнэргэр, дьоллоохтук олохторго баҕарабыт!

Эбэрдэни кытары оҕолорун, сиэннэриг, хос сиэннэриг

Күндү коллегабытын **ЕМЕЛЬЯНОВА Светлана Георгиевна**ны 50 сааскын туолар кэрэ-бэлиэ күнүнэн ис сүрэхпиттэн истинник эбэрдалибит. Эн өр сыллаах ситиһилээх үлэ-көмүсүгү, оҕо-аймахха ытыктанарынан кизэн туттабыт. Эйиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, айымньылаах үлэни, үөрүү-көтүү аргыстаах уһун ологу баҕарабыт. Кэрэ-сырдыкка үөрөспүт оҕолорун ытыктабыла эйигин олохтук устатын тухары арыаллаатын!

Нам №1-дээх орто оскуолатын коллектива, профкома.

Күндү кымыспын, эдьиийбитин, ийэбитин, кэргэммин И.Е.Винокуров аатынан Хатын Арыы орто оскуолатын учууталын **ВИНОКУРОВА Александра Афанасьевна**ны «СР үөрэтин туйгуна» бочуоттаах ааты ылбыккынан ис сүрэхпиттэн истинник-истинник эбэрдалибит.

Эйиэхэ үчүгэй доруобуйаны, уһун дьоллоох ологу, кэнчэри ыччаты иитэр-үөрэтэр үлэ-көмүсүгү үрдүк ситиһилэри баҕарабыт.

Ийэ, балтыларыг, оҕолорун, кэргэниг, аймахтарыг



Мини футболга үгэскэ кубулуйбут улууска бастыыр иһин күрэхтэни балаһыанньата

Мини футболга үгэскэ кубулуйбут улууска бастыыр иһин күрэхтэни тохсунньу 20-21 күннэригэр Хамааттаҕа ытыгылар.

Онно Нам с. - 2, нэһиликтэртэн биридди хамаанда кыттар. Хамаанда састаабыгар тобус оонньооччу, биир тренер-бэрэстэбитэл кириэрлэр. Хамаандалар биер формалаах буолуохтаахтар. Күрэхтэни мини футбол респ. Ассоциациятын быраабылатынан, 20-лии мүн., ортотугар 5 мүн. сыһыанланнах икки таймга ытыгылар. Хамаанда ороскуотун кыттар нэһиликтэр уйуналлар. Хамаандалар сыйаапкалаһар врач илии баттаһына ирдэнэр.

Тэрийэр комитет

В связи с реорганизацией Департамента пенсионной службы РС(Я) в Отделение Пенсионного фонда РФ - Единую Пенсионную Службу по Республике Саха (Якутия) (Постановление Пенсионного фонда РФ от 18 сентября 2000 года №105) извещаем об открытии расчетного счета:

Отделение Пенсионного фонда Российской Федерации - Единая Пенсионная Служба по Республике Саха (Якутия)

Счет: р/с 40401810476020000011 в АК СБ РФ Саха (Якутия) Банке, БИК 049805609, к/с 3010181040000000609, ИНН 1435004700

Денежные средства по «Соглашениям о рассрочке погашения задолженности по уплате страховых взносов в Департамент пенсионной службы РС(Я)» следует направлять на этот консолидированный счет расчетный счет.

Расчетный счет Департамента пенсионной службы РС(Я), указанный в «Соглашении о рассрочке погашения задолженности по уплате страховых взносов в Департамент пенсионной службы РС(Я)» закрыт.

Намский участок ЯОЭ извещает предприятия, организации и население Намского улуса о том, что решением Региональной Энергетической Комиссии по РС(Я) от 4 января 2001 года №1 «О порядке применения тарифов на электрическую и тепловую энергию, отпускаемую АК «Якутскэнерго» изменены тарифы на электрическую энергию с 1 января 2001 года:

Население сельское - 34 копейки за 1 кВт-час; производственные нужды сельхозпотребителей, предприятия респотребсоюза «Холбос», бюджетные организации, типографии и редакции улусных газет, уличное освещение, предприятия местной промышленности и бытового обслуживания населения - 68 копеек + НДС 20% за 1 кВт-час; прочие потребители, не перечисленные выше 97 копеек + НДС 20% за 1 кВт-час.

Намский участок ЯОЭ

ГОГОЛЕВ НИКОЛАЙ АНТОНОВИЧ



2001 сыл тохсунньу 13 күнүгэр Саха Республикатын нуруотун үөрэтирин үтүөлээх үлэһитэ, Саха АССР физическэй культуратын үтүөлээх үлэһитэ, Нам улуһун Бочуоттаах граждана, историческэй наука кандидата, СГУ профессора **ГОГОЛЕВ НИКОЛАЙ АНТОНОВИЧ** 63 сааһыгар эмискэ ыалдьан өллө.

Н.А. Гоголев 1938 с. ыам ыйын 20 күнүгэр Нам оройуонугар Кыһыл Дериэбинээр төрөөбүтэ. СГУ-га үөрэнэ сылдьан туспутун дьарыктанан 1962 сыллаахха Россия сажалартан бастакынан чемпион үрдүк аатын ылбыта.

1965 с. доктор Г.П. Башарин салалтатынан аспирантурага үөрэммитэ, наука кандидатын ученай степениттэн диссертациятын ситиһилээхтик көмүскээбитэ, онтон ылата отучча научнай-популярнай айымньылары суруйбута.

Саха университетигэр деканынан үлэлиир сылларыгар тэрийэр дьоруора чыылхайдык арыллыбыта. Педагогическэй факультет уонна тыа хаһаайстыбатын институтун аһылыларыгар кини кылаата улахан.

Ураты билиилээх-көрүүлээх наставник, киһи кутун тутар Киһи Николай Антонович туһунан сырдык өйдөбүл улууспут дьонугар үйэлэргэ хаалыа.

Н.А. Гоголев дьиз кэргэнигэр, чугас аймахтарыгар, доһотторугар динир кутурбаммытын тиэрдэбит.

Улуус дьаһалтата, улуус муньбаа

Тохсунньу 16 күнүгэр биһиги дьиз кэргэммит туохха да тэннэмэт ыар сүтүкэммитэ. Күн сириттэн тапталлаах уолбун, бырааптытын, убайытын, Үөһээ Халыма улуһун кылаабынай бырааһын Охлопков Сергей Сергеевичи сүтэрбипит 1 сыһын туолар. Дьонго кыһамнылааһын, болдомтолоодун, билиилээх-көрүүлээх үлэһитин иһин олохтук бөһүөлүгүн, Үөһээ Халыма Зырянкатын дьонно Сергей Сергеевич дьиз ытыктаан ааттыылара.

Сергей 1951 сыллаахха бэс ыйын 16 күнүгэр Нам оройуонун Хамааттагыгар төрөөбүтэ, маннайгы кылааска Үөдэй алын сүһүөх оскуолатыгар үөрэнэ кирибитэ. 1968 сыллаахха Нам орто оскуолатын бүтэрэн баран орбучайынан үлэлээбитэ, онтон армияга сулууспалы барбыта.

Спордунан элбэхтик дьарыктанара, ордук боксага араас күрэхтэһилэргэ кыттар, библиотекага мэлдьи сылдьан кинигэ уларсан ааҕара, ханкылырын, хайыһардырын олунун сөбүлүүрү. Уопсайынан кыра эрдэтигэр сүүрбүт-көспүт, кэлбит-барбыт, ханна баарар тийдэтин оһуру кытары бодоруна оһурубут, үөрэ-көтө сылдьар, сыһ-сырдык дьүһүннээх, кугас баттахтанар оро этэ. Араас интэриһинэй дьарыгы булан, үөрэнэн, дьарыктанар идэлээбэ, радиотехниканан, коллекционированиенан, саахыматынан о.д.а. дьарыгыра сылдьыбыта. Оттон олохтук устатыгар хаартыскага түһэрэтин идэ оһурун дьарыктаммыта. Ордук табатык айылда көстүүдэрин түһэрэрэ.

Сайынны кэмгэ чугастаагы совхозтарга окко үлэли барара, онно киһи эрэнэр үлэһит буолбута.

Оттон олохтук анаабыт дьыалата кини армиятан кэлэн үөрэххэ кириэтигэр саҕаламмыта. Экзаменнартын олус үчүгэйдик туттарсан

КЭРИЭСТЭБИЛ



медицинскэй факультетка кирибитэ. Манна кини туйгунук үөрэммитэ, факультет комсомольскэй секретэринэн, горсовет депутатынан, тутуу этэрэтин салайааччытынан талыллан үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

1979 сыллаахха үөрэтин ситиһилээхтик бүтэрэн олохтук аргыһын, омук тылыгар үөрэнэр студентка Надяны булан, ыал буолан кэргэнин дойдутугар Зырянкага терапевт бырааһынан ананан барбыта. Оттон ыла Сергей Үөһээ Халыма нуруотун доруобуйатын харыстабылыгар энкилэ суох ситиһилээх үлэти саҕаламмыта. 1993 с. улуус кылаабынай бырааһын солбуйааччы, 1995 с. үрдүк категориялаах быраас, 1997 с. кылаабынай врач буолбута. Кини ситиһилээх үлэтин түмүгэр улууска кардиологическэй, эндокринологическэй, ультразвуковой, фибрагастроскопическэй диагностика баар буолбута, ыраах улуустан бириэмэттэр кэлэн, сүүрэн-көтөн араас оборудованины, массыныны, эмитому тийэтэрэрэ, куруук түбүккэ сылдьара.

Үлэлээбит сылларыгар Үөһээ Халыма райкомун, райисполкомун, доруобуйа харыстабылын министерствотын грамоталарынан на-

ҕараадаламмыта. 1996 сыллаахха Саха Республикатын «Барҕары» национальной фонда стипендиятын аатын сүкпүтэ. 2000 с. көрсө тахсыбыт «Организаторы здравоохранения» дьон календарга республика 24 чулуу эмчиттэрин ахсааннарыгар кирибитэ.

Эмчит быһыытынан «Колымские новости» хаһыанка ыстатыйалар хаста да тахсыбыттар. Хоту дойду дьон уратылар дьиз киһини ханан баҕар дьиннээх бэйэтин дьыалаатынан, үлэтинэн, тылыгар төһө турарынан, киһини хаачыстыбатынан көрөн сыаналыыр идэлээхтэр. Ол курдук 1994 с. бэс ый 17 к. М.Герасимова «Доктор с божьей милостью» дьиз ыстатыйатыгар кэрэ-бэлиэ махтал тыллартан ахтыбыта.

Дьиннээх эр киһи хаачыстыбата кини дьахтарга сыһыантан көстөр дьиз муу-дарай өйдөөхтөр этиилэрэ баар. Оттон биһиги уолбут көмүллэр ыар чааһыгар Зырянка бөһүөлүгүнэн эдэр дьахтар чуолкай, кыратык да саарбахтаабат бигэ куолаһынан хайдахтаах курдук куустээх тылларты эпитэй: «Надежда Георгиевна, вы были самой счастливой женщиной в Зырянке». Бу тыллар биһиги уолбут Зырянка дьонун-сэргэтин ортогугар эр киһи, ыал аратын быһыытынан саамай үрдүк сыаналы ылбытын туоһулулар. Биллэн турар, ити бэйэтин дьиз кэргэнигэр, ийэтигэр сыһыанттан өксөкэн, иитилэн тахсыбыта чаччы. Сергей олохтук олоҕо, үлэти Үөһээ Халымага сырдык, үтүө өйдөбүл буолан хаалыа. Биһиги хас бириддибит сүрээр тыһынаахпыт тухары умнулуубат өйдөбүл быһыытынан бииргэ сылдьыа, үлэтин уонна киһи быһыытынан үтүө өрүттэрин кэрэ бэйэлээх кыргытара салдыахтара дьиз эрэнэбит.

Ийэ, биһигэ төрөөбүттэрэ

Сага ат сыарҕата уонна сыарҕа сыһаага атыллыбын. **Тел. 23-1-82**
Куплю частный дом или усадьбу в центре с.Намцы. Можно усадьбу с ветхим домом. **Обращаться по тел. 21-7-14**

РЕДАКТОР Э.Т. И.Е.СИВЦЕВ
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционная издательская система — 21141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһуну хонтуруоллуур уонна регистрациялар РФ бэчээккэ Госкомитетин СР региональной управлениетыгар регистрациаламмыт нүөмэрэ — Я 0085.
Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэтигин, дьизэти аадырыһын чопчу ыйын. **Автор этэр хаһыат санаатынын мэлдьи биер буолбат.**
“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскэй уул. 1.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талылына уонна таһылына “Энсиэли” хаһыат редакционнай-издательскэй систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга «Сахаполиграфиздат» НИПК бэчээттэнэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лис.
Индексэ — 54889. Тиража — 2456
Бэчээкэ илии баттанна — 12.00 ч. 15.01. 2001
Сааһын №-рэ — 5